

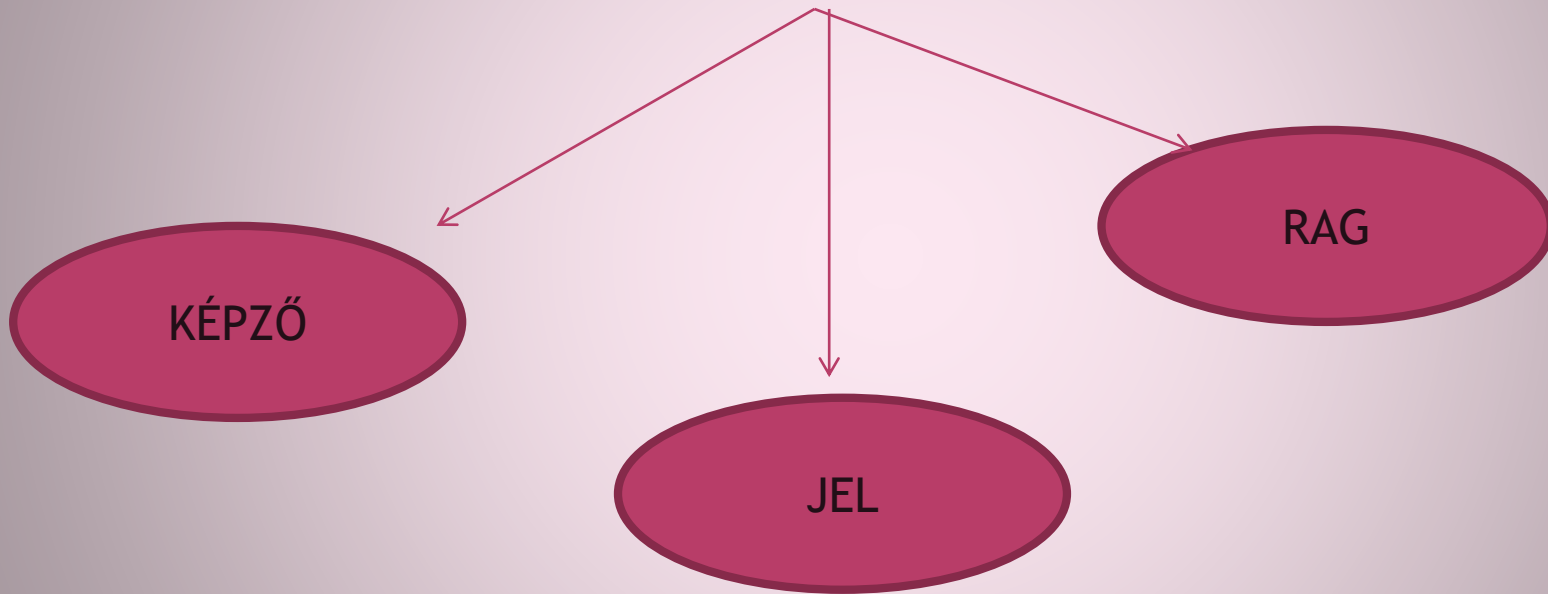
A NYELVI RENDSZER- MORFOLÓGIA

8. osztály

- ◉ **Morféma** - beszédünkben szereplő szavak alkotóelemei, szóelemei
- ◉ A morféma a nyelv **legkisebb önálló alakkal** és **jelentéssel** rendelkező egysége.
- ◉ A morfémáknak két alapvető típusát különböztetjük el: a **tőmorfémát** és a **toldalékmorfémát**.

- ⦿ **Tőmorféma** vagy **szótő**, olyan szavakat jelöl, amelyek nem bonthatóak már kisebb részekre, de önállóan is megállják helyüket egy mondatban. Pl.: kutya, nap, fut, lát, stb.
- ⦿ A **toldalékmorfémák** azok az elemek, amelyek hozzácsolódnak a szótőhöz. Mivel a magyar nyelv agglutináló, így számos toldalék kerülhet a szótő után.

Toldalékfajták

ABLAKBAN

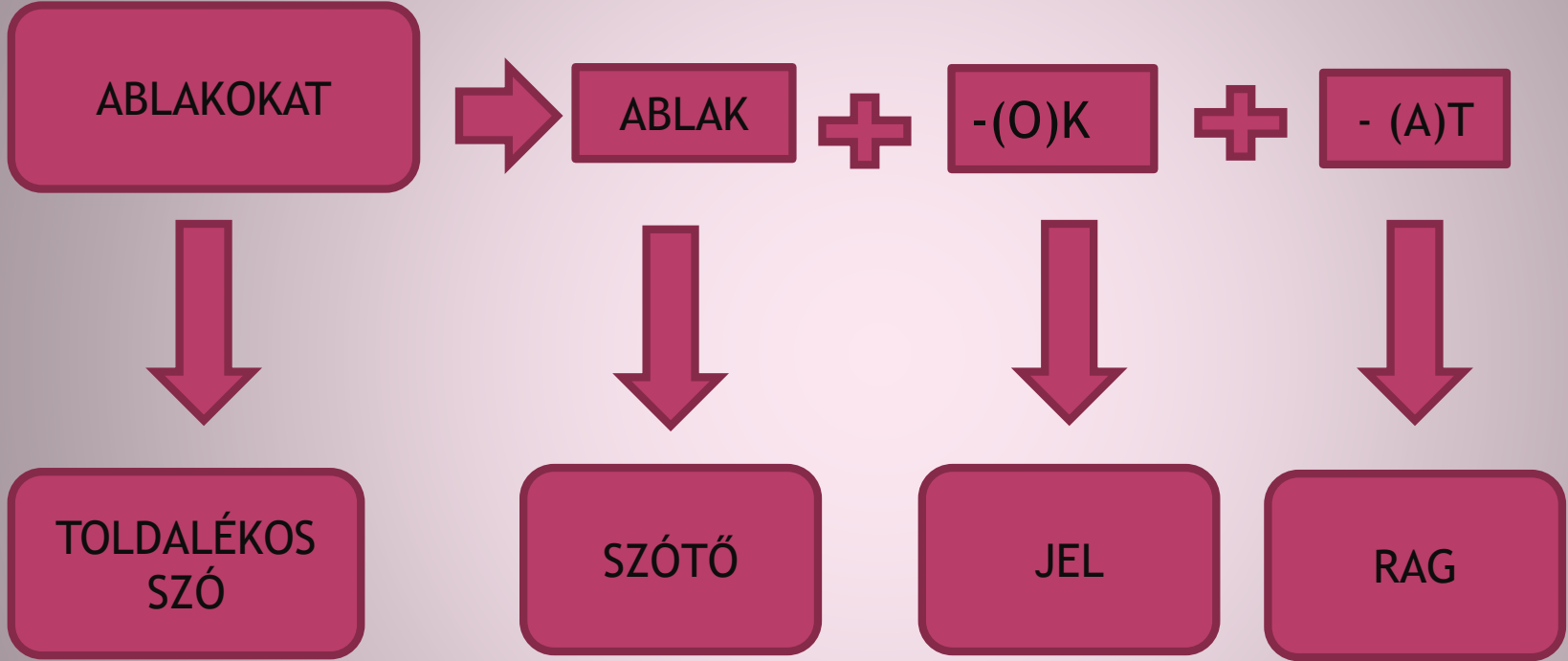
ABLAK

-BAN

SZÓTŐ

TOLDALÉK

A képző

- ◉ Új szót hozhatunk létre vele.
- ◉ Több képző is állhat egymás mellett.
- ◉ Közvetlenül a **tőhöz kapcsolódik**.
- ◉ Képes megváltoztatni a **szó szófaját**.

Barát barátság (barát+ -ság)

◉ **Képzők csoportosítása**

◉ attól függ, hogy milyen szófajúvá változtatja az alapszó

- igeképzők: zöld+ell, dob+ol, só+z
- főnévképzők: szép+ség, olvas+ás
- melléknévképzők: arany+os, ujj+nyi, kert+i
- számnévképzők: öt+öd
- igenévképzők: úsz+ni, szaladgál+ó, ér+ett, megír+andó, nevet+ve

A jel

- ◉ Árnyaltabbá teszi a szó jelentését, de nem **változtatja** meg teljesen azt.
- ◉ A szó szófaja **nem változik**.
- ◉ A képző és a rag között áll. Szófajonként meghatározott módon több is lehet egy szóalakban.

Ablak Ablakok
Olvas olvasott

Jelek:

Igéhez kapcsolódó jelek

- A múlt idő jele: -t, -tt
- A feltételes mód jele: -na, -ne, -ná, -né és változatai (ad+na, ad+ná, i+nna, i+nná)
- A felszólító mód jele: -j és változatai (kér+j, té+gy, jö+jj, hi+ggy, fus+s,)

Névszókhoz kapcsolódó jelek

- A többes szám jele: -k (ceruzá+k, füzet+ek)
- Birtokos személyjelek: -m, -d, -a/-e, -ja/-je (ceruzá+m, ceruzá+d, stb.) -unk/ünk, -tok/-tek/-tök, -uk/-ük, -juk/-jük (füzet+ünk, füzet+etek stb.)
- Birtokjel: -é (Kati+é)
- Birtoktöbbesítő jel: -i, -ai, -ei, -jai, -jei (építő+i, rokon+ai, kert+jei)
- A fokjel:
 - a középfok jele: -bb (kedves+ebb)
 - a felsőfok jele: leg-+-bb (leg+kedves+ebb)
 - a túlzófok jele: legesleg-+-bb (legesleg+kedves+ebb)
- Kiemelőjel: -ik (fényesebb+ik, nagyobb+ik)

A rag

- ◉ Nem változtatja meg a szó szófaját.
- ◉ Lezárja a szóalakot. Csak **egy lehet belőle**.
- ◉ **Mondatrész** szerepet jelöl, vagyis meghatározza a szó mondatbeli szerepét.

Almát vettem

tárgy

Almában van a kukac.

helyhatározó

Ragok

- ◉ **A tárgy ragja:** -t (almát+t)
- ◉ **A birtokos jelző ragja:** -nak/-nek (a fiú+nak a labdája)
- ◉ **Igei személyragok:** -k, -m, (vár+ok, vár+om) -l, -sz, -d, 0 (játosz+ol, vár+sz, vár+od, vár+0) 0, -i, -ja (vár, néz+i, vár+ja) -unk/-ünk, -jük/-jük (vár+unk, vár+juk) -tok/-tek/-tök, -játok, -itek (vár+tok, vár+játok, néz+itek) -nak/-nek, -ják/-ik (vár+nak, vár+ják, kér+ik)
- ◉ **Határozóragok:** -ban/-ben, -ba/-be, -ból/-ből, -n/-on/-en/-ön, -ra/-re, -ról/-ről, -nál/-nél, -hoz/-hez/-höz, -tól/-től, -val/-vel, -kor, -an/-en (szép+en) -ul/-ül (magyar+ul) -lag/-leg (emberi+leg)

FELADATOK

Bontsuk elemeire a szavakat, majd nevezzük meg a szóelemeket!

Barátságos →

barát + -ság + -(o)s → szótő +képző +képző

Igazságot →

igaz +-ság +- (o)t → szótő +képző+rag

Kertészek →

kert +-ész +- (e)k → szótő +képző+jel

Játékoknak →

játék +- (o)k +-nak → szótő+jel+rag

Csoportosítsd a szavakat szerkezetük szerint !

Órák, iskolás, táskában, kerekesebb, képtelen,
holnapig

Képzett szó:

Iskolás, képtelen

Jellel ellátott szó:

Órák, kerekesebb

Raggal ellátott szó:

Táskában, holnapig

Örülök, hogy velem tartottál!